

## Bethlen Téri Színház

### Bejárás (előzetes összefoglaló)

A Bethlen Téri Színház bejárása (2026. május 28.) és az azt követő beszélgetés egy alkotói folyamat kísérésére alapozott, komplex szakmai anyag elkészítésének első interdisziplináris egyeztetését képezi.

A színház részéről a színház ügyvezető igazgatója és munkatársa vezette a bejárást és ismertette az eddigi akadálymentesítési folyamatok eredményét valamint további lehetőségeket, terveket. A művészeti szempontokat Kalocsay Mercedes és a Selyem c. produkció megjelent alkotótársai és előadói képviselték. A szakmai szempontokat és a bejárást követő workshop facilitálását és dokumentálását Reed Zsuzsanna és a Kisvilág Alapítvány munkatársai végezte. Az érintetti szempontokat a Kisvilág által megbízott, színházi tapasztalattal rendelkező autista és ADHD-s tapasztalati szakértők segítettek tisztázni. A bejárást nyilvánossá tettük érdeklődő szakemberek számára is, hogy jelenlegi gyakorlatuk, szempontjaik és kérdéseik felkerüljenek a szakmai anyag alapját képező problématérképre.

A bejárásról fényképes dokumentáció készült. Igéretet kaptunk egy alaprajzra, amely alapján avizuális történetet elkészíthetjük.

A bejárás számos összefüggő dimenziót tárt fel: relaxált előadás; neurodiverzitás és részvétel; előzetes kommunikáció; csendes/elvonuló terek; láthatatlan fogyatékoságok és támogatási jelzések; légtechnika, zaj és környezeti terhelés valamint az intézményi kultúra kérdése. Ezekről nem különálló részekként gondolkodtunk, hanem az alkotófolyamat, az előadás és a látogatói út állomásaiként.

- Kommunikáció, jegyvásárlás, panaszkezelés
- Előzetes információ az előadásról és vizuális történet
- Érkezés az utcáról, beengedési útvonal
- Helyszíni információ, felkészült munkatársak
- Előtér és fokozatos ráhangolás
- Nézőtéri belépés
- Előadás alatti mozgás és visszatérés lehetősége, felkészült előadóművészek és munkatársak
- Csendes tér vagy elvonulás
- Utókommunikáció és visszajelzés az előadásról és helyszínről

Eszerint a színház „nem a lámpa kigyulladásakor kezdődik” (KM), a cél „egy fokozatos, biztonságos átmenet kialakítása az utcától az előadás világáig”. Ezt a nemzetközi

szakirodalom leginkább a **befogadó vagy alacsony elvárású előadás / helyszín** (relaxed performance / venue), a **ingerterheléshez igazított vagy szenzorosan adaptált részvétel** (sensory-adapted visit),<sup>1</sup> az **ismerkedő bejárás** (familiarisation tour), a **vizuális útmutató** (visual guide) és – ahol narratív előkészítésről van szó – **vizuális történet** (visual story) valamint a **gördülékeny / minimális ügyintézésel járó hozzáférés** (low-fuss access) fogalmaival írja le:

| Angol kifejezés                 | Ajánlott magyar megfelelő                                                      | Használati megjegyzés és rövid indoklás                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>relaxed performance (RP)</b> | <b>befogadó / alacsony elvárású előadás</b>                                    | A lényeg a nézőtéri szabályok fellazítása, a zajra és mozgásra adott toleránsabb hozzáállás, sok helyen pedig kisebb technikai módosítások és szünet-/kilépési lehetőség. Vannak színházak ahol a <i>relaxed performance</i> technikai változtatás nélkül valósul meg, pusztán a nézőtéri etikettszabályok feloldásával; máshol viszont technikai és humán támogatási elem is társul hozzá. |
| <b>relaxed venue</b>            | <b>befogadó / alacsony elvárású helyszín</b>                                   | Ezt akkor érdemes használni, amikor nem egyetlen eseményről, hanem a szervezet egészének működési modelljéről beszélünk, ahol relaxed performance alapelveit az intézmény minden terére és programjára kiterjeszti; Fontos, hogy ez több mint egy „akadálymentes helyszín”, mert teljes szervezeti szemléletet takar, az egyenlő hozzáférés biztosítása érdekében.                          |
| <b>sensory-adapted visit</b>    | <b>ingerterheléshez igazított / szenzorosan adaptált részvétel</b>             | Általában hang-, fény-, forgalmi és várakozási terhelés mérséklését, előzetes információt, vizuális segítségeket és pihenőteret jelent.                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>familiarisation tour</b>     | <b>ismerkedő bejárás</b>                                                       | Előzetes alkalom, amely során a látogató nyugodtabb környezetben, más nézők nélkül vagy kevesebb inger mellett előre megismerheti a teret és kérdezhet. Lényege az előzetes megismerés és szorongáscsökkentés.                                                                                                                                                                              |
| <b>visual guide / story</b>     | <b>vizuális útmutató; narratív, történetyszerű formában: vizuális történet</b> | Ha az anyag főként útvonalat, tereket, lépéseket, szabályokat és praktikus tudnivalókat mutat be fotókkal, akkor a „vizuális útmutató” a legjobb. Ha kifejezetten narratív előkészítés, „mi fog történni velem, milyen sorrendben, mit tehetek” logikával, akkor a                                                                                                                          |

<sup>1</sup> A brit színházi gyakorlat különbséget tesz a **relaxed** és a **sensory adapted** között: az előbbi elsősorban a nézőtéri etiketre és elfogadóbb környezetre, az utóbbi ezen felül konkrét ingerterhelés-csökkentő technikai módosításokra épül.

| Angol kifejezés        | Ajánlott magyar megfelelő                                    | Használati megjegyzés és rövid indoklás                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                        |                                                              | „vizuális történet” pontosabb. Különböző fajtáit megtalálhatjuk „visual narrative”, „visual guide”, „sensory map” és „plain English guide” néven is, illetve ezek kombinációiban.                                                                                                                        |
| <b>low-fuss access</b> | <b>gördülékeny / minimális ügyintézással járó hozzáférés</b> | A gyakorlat lényege, hogy az előzetes ügyintézésbe (jegyvásárlás, információkérés, akadálymentességi igények közlése, panaszkezelés, visszajelzés) legyenek beépítve a kognitív akadálymentesség elvei, ésszerű megsegítések (pl. kísézőjegy, queue-skip, stb) és alacsonyküszöbű alternatív megoldások. |

## 1. A színházi tér bemutatása

A Bethlen Téri Színház 1929-ben eklektikus stílusban épült épületében működik, amelyet 2012 óta befogadószínházként használnak. Váczi László bemutatta a Bethlen Téri Színház tereit és technikai lehetőségeit. Szó esett a nézők beengedésének különböző útvonalairól, valamint arról, hogy a forgalmat szükség esetén több belépési ponttal vagy kisebb csoportokban történő beengedéssel lehet szabályozni.

A színház egyik adottsága a korszerű légtechnikai rendszer, amely gyors légcserére, hűtésre, fűtésre és a páratartalom szabályozására is alkalmas. Ezzel kapcsolatban felmerült, hogy a levegő, a fények és az általános környezeti hatások tudatos használata segítheti a komfortérzet növelését, ami több szempontból is fontos a neurodivergens közönség számára.

Szóba kerültek a nézőtér sajátos lehetőségei és problémái, különös tekintettel a megközelíthetőség, tájékozódás és előadás alatti elvonulási lehetőségekre. A színpad és tér black box jellegű, teljesen elsötétíthető, ugyanakkor más előadások igényei szerint nyitottabb, világosabb karakterűvé is alakítható. Az oldalsó tükörfal is kitakarható, több függesztési pont áll rendelkezésre, és a tér akár újcirkuszi produkciók befogadására is alkalmas.

## 2. Elvonulási és pihenési lehetőségek

Többen hangsúlyozták, hogy a relaxált előadások egyik kulcseleme annak lehetővé tétele, hogy a nézők szükség esetén bármikor kimehessenek, majd visszatérhessenek az előadásra. A résztvevők megtekintették azokat a tereket, amelyek csendes szobaként vagy átmeneti visszavonulási pontként használhatók. Felmerült, hogy a tér zegzugos jellege egyes neurodivergens emberek számára kifejezetten megnyugtató lehet, amennyiben megfelelő tájékoztatást kapnak arról, hogy merre lehet közlekedni.

### 3. Neurodivergens szempontok a beengedésnél

A beszélgetés során többször elhangzott, hogy a cél egy fokozatos, biztonságos átmenet kialakítása az utcától az előadás világáig. A beszélgetés egyik fő témája az volt, hogyan lehet a nézők érzését kevésbé stresszessé tenni. Pl. szóba került a hagyományos színházi csengő használata, amely sok ember számára kellemetlen vagy ijesztő lehet. Javaslatként merült fel, hogy a hangjelzéseket előre kommunikálják, képekkel vagy vizuális történettel készítsék fel a nézőket, illetve lehetőség szerint kevésbé éles hangokat használjanak, de alapvetően a kiszámíthatóság fontosabb, mint a teljes csend vagy barna/fehér zaj.

### 4. Információadás és vizuális történetek

Felmerült a kérdés, hogy mennyi információt érdemes előre megosztani a nézőkkelés hogyan. Bár a hagyományos álláspont az, hogy minél több információ áll rendelkezésre, annál kisebb a szorongás, felmerült, hogy a túl sok információ önmagában is túlterhelő lehet. A legfontosabb a lényeges, döntést befolyásoló információk közlése: hogyan lehet megérkezni, hol vannak a kijáratok, lehet-e mozogni előadás közben, milyen hang- és fényhatások várhatók, illetve kihez lehet fordulni kérdés esetén.

A kritikai fogyatékoságtudományban és a mindennapi gyakorlatban is szem előtt kell tartani azt az etikai megfontolást, amely szerint minden ilyen jellegű anyagot tapasztalati szakértőkkel szükséges véleményeztetni.

### 5. Láthatatlan fogyatékoságok és támogatás

A résztvevők beszéltek a Sunflower Lanyard (napraforgós nyakpánt) rendszeréről, amely több országban a láthatatlan fogyatékosággal élő emberek önkéntes azonosítására szolgál. A lanyard előnyei mellett a beszélgetés során hangsúlyossá vált az az érintetti álláspont is, hogy sok neurodivergens ember nem láthatóságot és ezáltal külön segítséget szeretne, hanem azt, hogy tudja: a környezet felkészült és megértő. A segítségnyújtás módja tehát kulcsfontosságú. Nem a gondoskodó, paternalista hozzáállás a cél, hanem annak biztosítása, hogy szükség esetén támogatás elérhető legyen anélkül, hogy az illető stigmatizálva érezné magát. Ennek fényében szakmai és tapasztalati részről is felmerült, hogy a munkatársak felkészítése mellett a közönség felhatalmazása saját támogatási szükségleteinek kommunikálására kulcsfontosságú a stresszmentes neuroinklúzió terén.

### 6. Relaxált előadások és egyetemes tervezés

A beszélgetés során többször előkerült a relaxed performance (relaxált előadás) koncepciója, amely nem kizárólag autista vagy más neurodivergens emberek számára hasznos. Példaként említhetők az idősek, kisgyermekes családok, várandós nők vagy bárki, aki számára megnyugtatóbb egy kevésbé kötött színházi környezet. A cél egy olyan befogadó tér kialakítása, amely sokféle igényhez tud alkalmazkodni.

Mindkét megközelítés nemzetközi módszertanát és szakirodalmát érdemes megismerni, hogy valóban hatékonyan készülhessen fel a kulturális intézmény a neurodivergens

közönség hozzáféréseinek és részvételének biztosítására. Az összefoglaló után található irodalomlista segíthet a tájékozódásban.

## 7. A készülő előadás és a kutatási projekt

Kalocsay Mercedes ismertette a készülő előadás koncepcióját. Hangsúlyozta, hogy a fentiek szellemében nem kizárólag neurodivergens közönségnek készülő produkcióról van szó, hanem olyan színházi eseményről, amely mindenki számára befogadhatóbb és biztonságosabb élményt kíván nyújtani. A projekt része egy, az NSZI támogatásával készülő kézikönyv is, amely a relaxált előadások és a neuroinkluzív színházi gyakorlat tapasztalatait foglalja majd össze, többek között a jelen bejárás és workshop felvételeit, tapasztalait is. A kézikönyv várhatóan 2027-ben jelenik meg.

## 8. Intézményi kultúra és akadálymentesítés

A beszélgetés végén a résztvevők vállalati és kulturális intézményi példákat hoztak arra, hogy az akadálymentesítés nem csupán technikai kérdés. Többen úgy látták, hogy gyakran többet számít a nyitott, rugalmas intézményi hozzáállás és az emberi kommunikáció, mint a formális szabályok vagy külön eszközök megléte.

A résztvevő tapasztalati szakértők egyetértettek abban, hogy a valódi befogadás alapja az, hogy a szervezet munkatársai ne lepődjenek meg a különböző igényeken, és természetes módon tudjanak reagálni rájuk.<sup>2</sup> A front-of-house tréning nem udvariasságról szól, hanem kockázatmegelőzés és reputációvédelem is.<sup>3</sup>

A brit NICE (National Institute for Health and Care Excellence) ajánlása pl. külön kimondja, hogy a szakembereknek érteniük kell a társas és fizikai környezet hatását, és hogy az információt több formátumban kell nyújtani; a szakmai team feladatai között pedig kifejezetten szerepel a más szakembereknek adott tanács és képzés.<sup>4</sup>

## 9. Jógyakorlatok, eszközök:

Graeae Theatre Company <https://graeae.org>

Battersea Arts Centre: <https://bac.org.uk>

Resources – Unlimited: <https://weareunlimited.org.uk/resources/>

---

<sup>2</sup> A British Film Institute rosszmemlékű 2018-as esete, amikor egy Asperger-szindrómás nézőt rossz helyzetkezeléssel eltávolítottak egy vetítésről, jó példa rá, mi történik, ha a személyzet nem tud különbséget tenni zavaró viselkedés és az akadálymentes szükséglet között. Bolcsó Dániel, "Kidobtak egy brit nőt a moziból, mert aspergeres". *Index*, 2018. április 30. [Index - Külföld - Kidobtak egy brit nőt a moziból, mert aspergeres](#)

<sup>3</sup> Például a A brit NICE (National Institute for Health and Care Excellence) ajánlása külön kimondja, hogy a szakembereknek érteniük kell a társas és fizikai környezet hatását, és hogy az információt több formátumban kell nyújtani; a specialist team feladatai között pedig kifejezetten szerepel a más szakembereknek adott tanács és képzés.

<sup>4</sup> „Autism spectrum disorder in adults: diagnosis and management,” *Clinical guideline* CG142 (2012. június 27), utoljára frissítve: 2021. június 14.) <https://www.nice.org.uk/guidance/cg142>

British Council. *The Foundation: The Principles of Relaxed Performance*. 2017 (Christine Karcza Consulting *I can do this!* [www.icandothis.ca](http://www.icandothis.ca) munkája alapján)

British Museum. *Visual Story: Visiting the British Museum*. London: British Museum.  
<https://www.britishmuseum.org/visit/accessibility-museum>

Theatre Development Fund. Autism Friendly Performances.  
<https://www.tdf.org/accessibility-services/tdf-autism-friendly-performances/>

Példa: <https://www.tdf.org/accessibility-services/tdf-autism-friendly-performances/hamilton/>

## 10. Források

Jays, David. "‘I can hear them three floors away!’ The theatres where you don't have to behave", *The Guardian*, 26 February 2020  
[https://www.theguardian.com/stage/2020/feb/26/relaxed-performances-theatre-families-disability?CMP=share\\_btn\\_url](https://www.theguardian.com/stage/2020/feb/26/relaxed-performances-theatre-families-disability?CMP=share_btn_url)

Abbott, E., Ailsa Critten, and Elizabeth H. MacGregor. "Relaxed performances: supporting aural diversity and neurodiversity among classical concert audiences in the United Kingdom." *Sound Studies* 12 (2024): 89 - 112.  
<https://doi.org/10.1080/20551940.2024.2333622>.

Baustista, Chanelle, Jazmine Cunanan, Alyssa Cho, A. Marino, and M. Ramos. "Promoting Cultural Arts Access through Sensory-Friendly Theatre." (2022). Disszertáció. Dominican University of California. <https://doi.org/10.33015/dominican.edu/2023.ot.01>.  
Earncliffe, Jayne, in collaboration with the Arts Council Capital team. *Building Access: A Good Practice Guide for Arts and Cultural Organisations*. Manchester: Arts Council.

Fletcher-Watson, Ben. "Relaxed performance: audiences with autism in mainstream theatre." *The Scottish Journal of Performance* 2 (2015).  
<https://doi.org/10.14439/sjop.2015.0202.04>.

Fletcher-Watson, Ben, and S. May. "Enhancing relaxed performance: evaluating the Autism Arts Festival." *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance* 23 (2018): 406 - 420. <https://doi.org/10.1080/13569783.2018.1468243>.

Giserman-Kiss, Ivy, Michelle Gorenstein, Elyana Feldman, Mikaela A. Rowe, Hannah E Grosman, Jordana Weissman, Audrey A. Rouhandeh, et al. "The Immersive Theater Experience for Individuals with Autism Spectrum Disorder." *Journal of Autism and Developmental Disorders* 50 (2019): 1073 - 1080. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04284-7>.

Hammouni, Zakia, W. Wittich, E. Kehayia, I. Verduyck, Natalina Martiniello, Emilie

Hervieux, and Tiiu Poldma. "Using Technology to Encourage the Participation of Persons with Disabilities: Exploring Cultural Leisure Activities in a Theatre Environment." (2020): 36-41. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-55307-4\\_6](https://doi.org/10.1007/978-3-030-55307-4_6).

Hidden Disabilities Sunflower. *Hidden Disabilities Sunflower Scheme: Guidance and Resources*. <https://hdsunflower.com>

Jones, C., K. Collins, and Carla M. Rice. "Staging accessibility: collective stories of Relaxed Performance." *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance* 27 (2022): 490 - 506. <https://doi.org/10.1080/13569783.2022.2029388>.

Kempe, A. "Developing social skills in autistic children through 'Relaxed Performances'." *Support for Learning* 29 (2014): 261-274. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12062>.

Kempe, A. "Widening Participation in Theatre through 'Relaxed Performances'." *New Theatre Quarterly* 31 (2015): 59 - 69. <https://doi.org/10.1017/s0266464x15000068>.

Koenig, K. P., & Rudney, S. G. "Performance challenges for children and adolescents with difficulty processing and integrating sensory information: A systematic review." *American Journal of Occupational Therapy* 64, no. 3 (2010): 430-442. <https://doi.org/10.5014/ajot.2010.09073>

Mace, Ronald. *The 7 Principles of Universal Design*. Raleigh: Center for Excellence in Universal Design, 1997. <https://universaldesign.ie/about-universal-design/the-7-principles>

Mahoney, A. "Oily Cart's Space to Be: Exploring the Carer's Role in Sensory Theatre for Neurodiverse Audiences during COVID-19." *Theatre Survey* 62 (2021): 340 - 343. <https://doi.org/10.1353/tsu.2021.a977158>.

Mattaini, Molly. "Creating autistic space in ability-inclusive sensory theatre." *Youth Theatre Journal* 34 (2020): 42 - 54. <https://doi.org/10.1080/08929092.2019.1633719>.

Mostafa, Magda. *Autism ASPECTSS™ Design Index*, <https://www.autism.archi>

Simpson, Hannah. "Tics in the Theatre: The Quiet Audience, the Relaxed Performance, and the Neurodivergent Spectator." *Theatre Topics* 28 (2018): 227 - 238. <https://doi.org/10.1353/tt.2018.0046>.

Skorupa, Christine V. "Advocating for a Neurodiverse Audience." *ArtsPraxis* (2023). <https://doi.org/10.33682/txej-jk3b>.

Steinfeld, Edward, and Jordana Maisel. *Universal Design: Creating Inclusive Environments*. Hoboken, NJ: Wiley, 2012. <https://doi.org/10.1002/9781118168450>